

3.
Göteborg
Torslanda 171
HÖGEN
Boplatssområde, Äldre stenålder
Inv nr 49429
Fyndrapporter 1978

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1977:9

Ark. Ark. Gbg. Kom.

GÖTEBORGS STADSMUSEI
BIBLIOTEK

Dnr 185/79 26 JUNI 1979

RIKSANTIKVARIEÄMBETET OCH
STATENS HISTORISKA MUSEER
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

Datum
1979-06-07

Dnr
1135/79

Göteborgs arkeologiska museum
Skärgårdsgatan 4
414 58 GÖTEBORG

Till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer
har inkommit fynd från ark. undersökning av fornl. nr 171,

~~Torslanda sn, Bo~~ *inv. nr. 49429*

Undersökningen utförd år 1977

Rapport inlämnad 1979

Meddelande om Eder möjlighet att begära överlåtelse av
fyndet har översänts

Fyndet har/har ej begärts av Eder

Vid föredragning 1979-06-07 har riksantikvarieämbetet/
statens historiska museer beslutat att statens rätt med av-
seende på ovannämnda fynd enligt 13 § FML överlåtes på

Göteborgs ark. museum

~~Fynden jämte förteckning över dessa kommer att översändas
genom statens historiska museer~~

Enligt 13 § FML kan statens rätt till fynd överlåtas till
museum som för framtiden har att taga erforderlig vård om
föremålet. Mottagaren får icke utan riksantikvarieämbetets
och statens historiska museers medgivande avhända sig fyndet.

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Margareta Biörnstad
Margareta Biörnstad

HÖGEN TORSLANDA 171
BOPLATSOMRÅDE, ÄLDRE STENÅLDER

HÖGEN TORSLANDA 171 BOPLATSOMRÅDE, ÄLDRE STENÅLDER

Undersökning av en boplats från stenåldern på västra Hisingen med tidigare fynd av slagen flinta av mesolitisk karaktär. Vid undersökningen lokaliserades två områden med en större fyndtäthet. Materialet var utslutande mesolitiskt.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Läge: Torslanda 5:3 och 18:3, Torslanda, Göteborg.

Grävningsorsak: Planerad bostadsbebyggelse.

Grävningstid: 12-18 maj 1977.

Antal timmar i fält: 160 arkeologtimmar.

Undersökt yta: Undersökningsområdets totala yta uppgick till ca 16 000 kvm. Vid undersökningen upptogs sammanlagt 18,25 kvm i form av 73 st provgröpar.

Platsledare: Kjell Knutsson.

TOPOGRAFI

Undersökningsområdet är beläget i Tumledalen på västra Hisingen och utgörs av en större plan åkerflata som begränsas av i norr högre och i söder lägre berg (fig s 99). En platå med mindre åkerimpediment på bergssidan i nordost, ca 10 m över den stora åkern innefattas också i undersökningsområdet och bildar där tillsammans med bergsryggen områdesgräns i norr. I öster avslutas den stora åkerflatan där den trängs in mellan bergssidan i norr och några mindre bergknallar i söder. Samtidigt som den smalnar börjar åkern i detta område slutta nedåt åt öster. Områdesgräns bildar en stengärdesgård som i nordsydlig riktning löper över åkern mellan bergssidorna. På samma sätt avgränsar en stengärdesgård området västerut. Ett par mindre gräsbevuxna gipar som finns insprängda i bergssidan i söder faller också inom undersökningsområdet. Växtligheten domineras av stora ekar vilka växer längs bergssidorna. Andra lövträd som björk och asp finns också representerade. På platån i nordväst växer även tall. Den stora åkerflatan som dominerar området ligger på mellan 21-22 m över havet men sluttar i den östra smala delen ner till ett lägsta värde på ca 18 m över havet. Bergsplatån i nordväst ligger på ca 28 m över havet (fig 1).

TIDIGARE FYND

Inom undersökningsområdet har tidigare plockats fynd av amatörarkeologen John Bunyan Johansson. De utgörs av 3 st kärnyxor, 2 kärnborrar, 1 lihultsyxa, 1 skivskrapa

och 1 retuscherat avslag. Fynden som kan dateras till mesolitisk tid finns förvarade på Göteborgs arkeologiska museum och har GAM inv nr 68851-68860.

ARBETSBESKRIVNING

Undersökningen gjordes för att lokalisera koncentrationer av flintmaterial och eventuella bebyggelse lämningar. Undersökningen tillgick så att 0,5x0,5 m stora provgropar grävdes och den upptagna jorden genomsöktes på fynd. På den stora åkerflatan i områdets mitt lades groparna ut i ett rutnät med sidan 20 m. I de två giparna i söder utlades groparna tätare (10 m avstånd) eftersom de topografiska förhållandena gjorde att fyndkoncentrationer kunde förväntas där. Uppe på platån i nordväst lades groparna i ett rutnät med sidan 15 m, men då det var ett område fyllt av berghällar fick den lokala topografin också bestämma groparnas lägen.

Två områden med speciellt stort fyndmaterial kunde urskiljas, område A och B (fig 1).

Grävningen av groparna företogs ner till steril, fyndtom lera. Den upptagna jorden lades på en plywoodskiva och genomsöktes med en grävsked. När detta gjorts rensades den undersökta gropens ena vägg varefter de ingående jordlagren analyserades med avseende på tjocklek, färg och fraktion/fraktionssammansättning. (Detaljerad provgropsbeskrivning finns i GAM:s arkiv). Efter undersökning lades groparna igen.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Det undersökta området är stort och har en varierande geologi, i huvudsak utkristalliserade sig dock tre dominerande lagerföljder:

- 1/ ploglager-lera
- 2/ ploglager-lerig sand/sand-lera
- 3/ ploglager-mo/sandig mo-sand-lera

Den första gruppen återfinns nästan uteslutande på den stora åkerflatan i centrum av undersökningsområdet. Den andra gruppens lagerföljd koncentrerar sig på den smala sluttande delen av åkerytan mellan bergen i öster kring område A (fig 2). Den tredje lagerföljdstypen har en större spridning inom undersökningsområdet. Dessa gropar återfinns på bergsplatån i nordväst vid område B (fig 3), i den fyndrika gipen i södra bergspartiet vid område A samt även längst ner i den smala sluttande delen av åkern öster om område A.

Fynden, som framför allt bestod av slagen flinta, var koncentrerade till område A och B (fig 1). Vid undersökningen samlades alla fynd från en provgrop till ett nummer. Särskild registrering för olika lager har inte gjorts. Det kunde dock konstateras att flinta förekom förutom i ytan på stort djup i sandlagret inom norra

delen av område A. Troligen finns här ett överlagrat boplatslager (not 1).

De två områdena A och B fordrar ytterligare undersökning.

FYNDBESKRIVNING

Fynden är sorterade efter Sorteringsschema för flinta. Detta har utarbetats av Stina Andersson, Karin Rex Svensson och Johan Wigforss och publiceras i denna årgång av Fyndrapporter (sid 215).

Inom undersökningsområdet framkom två områden med större fyndtätthet. Dessa hålls åtskilda från varandra vid fyndbeskrivningen.

Område A i sluttningen mellan bergssidorna i öster och gipen mot söder behandlas först. De nya fynden passar väl ihop med de tidigare plockade när det gäller flinttyperna. Endast flinta hittades.

Flintan kan i område A indelas i två grupper:

- 1/ finkornig, vitpatinerad flinta
- 2/ grå, mer grovkornig flinta.

Flintan från den första gruppen är till stor del vitpatinerad. Fynden består av kärnor, skrapor, en kärnyxa (fynd 29, fig 5), sticklar, en mikrostickel (fynd 63, fig 4), två knivar, en mikrolit, några retuscherade avslag samt spån och mikrospån. Bland kärnorna finns en konisk med en slagplattform, en mikrospånkärna (fynd 52, fig 6) och fem övriga kärnor och ett par kärnfragment. Avslagsskraporna (3 st) är små en konvex retusch. Bara den ena av dessa är patinerad.

En grövre flinta (grupp 2) består framför allt av större, men även mindre avslag och en del kärnredskap. Avslagen skulle utgöra resterna efter tillverkningen av dessa grövre kärnredskap inom boplatsen. Denna grövre flinta har antagligen varit den typ som funnits i de största blocken och dessutom har varit den mest allmänt förekommande i området.

Område B

Mycket få redskap framkom, endast ett 10-tal avslag med retusch.

SAMMANFATTNING

Undersökning av en boplats i Tumledalen på västra Hisingen företogs genom 73 provgropar. Fynd av slagen flinta gjordes och två områden med högre flinttätthet konstaterades.

Få redskapsfynd gjordes varför en typologisk-kronologisk utvärdering var svår att genomföra. Område A kan preliminärt ge en datering till Lihultkulturen (atlantisk tid), då tidigare plockade fynd antyder en sådan datering. Då fynd av flinta gjordes i ett sandlager under ploglagret i detta område, kan inte en överlagrad bosättning uteslutas.

vilken geologiskt skulle kunna dateras till boreal tid. Fyndområde B har utnyttjats för bosättning under mesolitisk tid. Den patinerade flintan tyder på ett mesolitiskt ursprung.

Två områden A och B (fig 1) fordrar ytterligare undersökning.

DATERING

Bosättningen i område A (fig 1) ligger på en nivå av ca 20-22 m över havet och har alltså under senboreal och tidig atlantisk tid legat under havets yta. Då fynd av slagen flinta med säkerhet gjordes i det under myllan liggande sandlagret betyder det att detta material förmodligen inlagrats under den senboreala transgressionen. Den grova grävningsmetoden medger dock ingen bedömning av om det rör sig om ett blandat material (d v s ett i sanden, ett ovanpå). Endast få fynd av redskap gjordes, vilka ej ger någon närmare datering. De tidigare plockade fynden pekar endast på en datering av materialet till Lihulttid (not 2). Materialet som inlagrats i sanden torde dock vara äldre än detta (boreal tid). Troligen finns därför på denna plats ett blandat tidigmesolitiskt och senmesolitiskt material.

Område B uppe på platån i nordväst ligger på en nivå ca 28-30 m över havet. Den har alltså inte berörts av den postglaciala transgressionens maximum ca 25 m över havet. Lokalens läge vid ett brant stup gör dock att den kunnat vara strandbunden vid havsyttnivåer mellan 23-28 m över havet. Om nu strandbundenheten varit något typiskt för dessa mesolitiska boplatser (vilket de geologiska dateringarna förutsätter), har denna lokal varit lämplig för bosättning under en längre tid i tidigboreal och senboreal-tidig atlantisk tid. Närmare än så kan dateringen av denna plats ej föras, då fyndmaterialet inte ger någon närmare datering.

SUMMARY

Excavation of a settlement in the Tumble valley in the west part of the island of Hisingen was carried out by means of 73 trial-pits. Worked flints were found and two areas with concentrations of flints could be observed.

Tools were few and as a result it is difficult to make a typological-chronological evaluation. Area A can be tentatively dated to the Lihult culture (Atlantic period) since previously collected finds indicate this dating. As flints were found in a layer of sand below the layer of plough soil in this area, it is possible that there exists an overlaid settlement which on geological grounds can be dated to the Boreal period. Find-area B may have been used for settlement in the Neolithic period. The patina of the flints suggests a Mesolithic origin.

Two areas, A and B (fig 1), need to be further excavated.

Kjel Knutsson

NOTER:

- 1) Cullberg, C. Dateringshjälpreda för överlagrade boplatser i Göteborgstrakten. Stencil. Göteborg 1974.
- 2) Cullberg, C. Förslag till västsvensk mesolitisk kronologi. Göteborg 1972.

SAMMANFATTNINGSTABELL

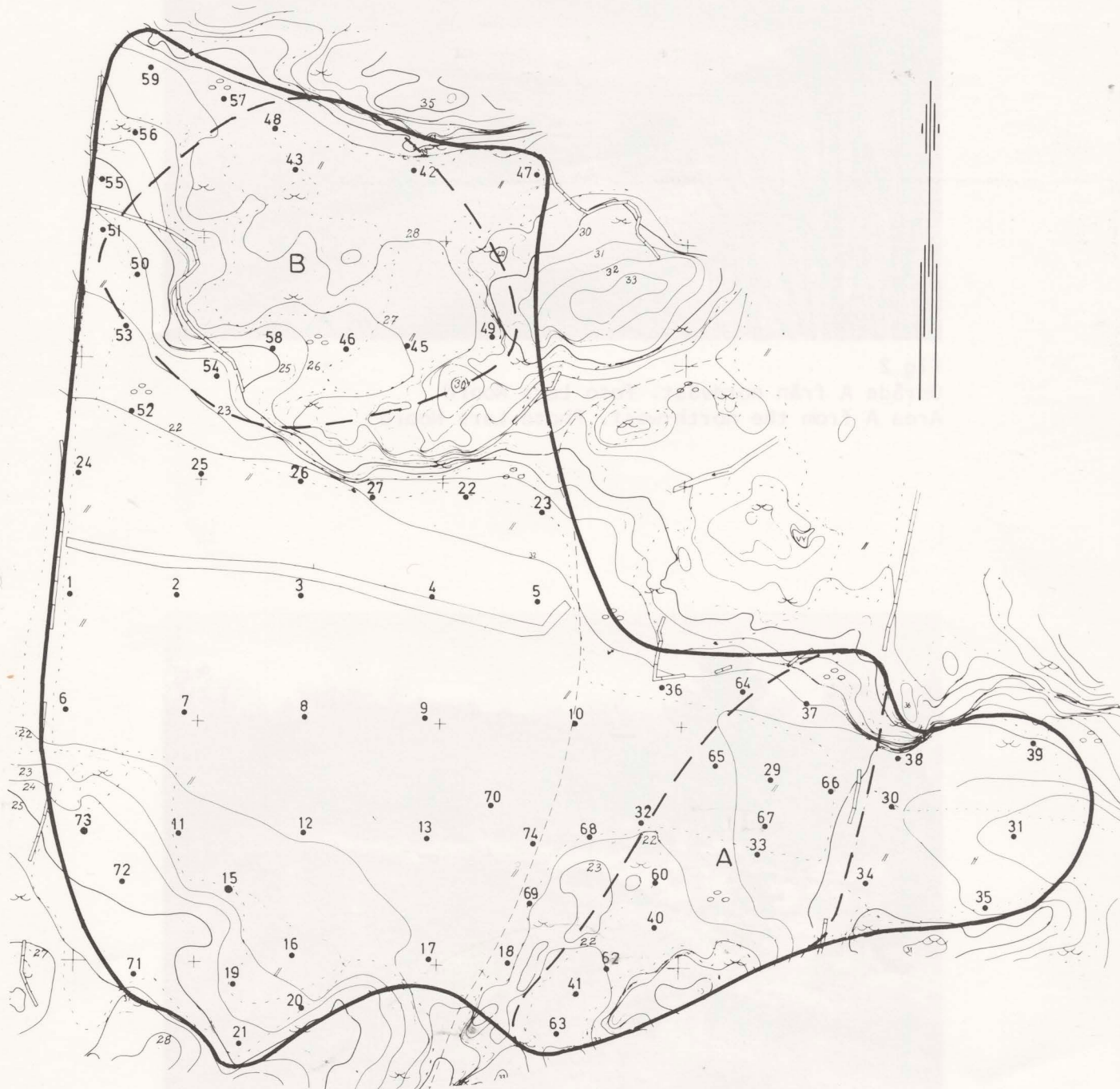
FLINTA	St		St
Skivvyxa		Skedskrapa	
Skivmejsel		Kniv	2
Kärnyxa	1	Stickel	1(1)
Slipad yxa - Mejsel		Spån med inhak	
A. Spetsnackig		Avslag med inhak	2
B. Spetsnackig, förarbete		Spån med retusch	3
C. Tunnackig		Mikrospån med retusch	1
D. Tunnackig, förarbete		Avslag med retusch	47
E. Tjocknackig		Kärnborr	
F. Tjocknackig, förarbete		Stycke med tillhuggning	1
G. Håleggad		Kombinerat redskap	
H. Håleggad, förarbete		Knacksten, fragment	1
I. Tunnbladig		Övrigt redskap	2
J. Tunnbladig, förarbete		Plattformsjärna	
K. Yxa med utsvängd egg		A. Konisk kärna med en plattform	1
L. Yxa med utsvängd egg, förarbete		B. Kölformig kärna med en plattform	
M. Yxa av obestämbart typ		C. Övrig kärna med en plattform	5
N. Yxa av obestämbart typ, förarbete		D. Ensidig kärna med två motstående plattformar	
O. Mejsel		E. Cylindrisk kärna med två motstående plattformar	
P. Mejsel, förarbete		F. Övrig kärna med två el flera plattformar	
Q. Fragment av slipad yxa/mejsel		Bipolär kärna	
R. Avslag av slipad yxa/mejsel		Övrig kärna	3
Mikrolit		Kärnfragment	
A. Lancett		A. Plattformsavslag	
B. Segment		B. Sidofragment	6
C. Trekant		C. Ryggspån	
D. Trapets		Mikrospånjärna	
E. Rektangel		A. Konisk mikrospånjärna med en plattform	
F. Rombisk		B. Handtagsjärna med en plattform	
G. Övrig mikrolit	1	C. Övrig mikrospånjärna med en plattform	1
Hullingspets		D. Cylindrisk mikrospånjärna med två plattformar	
Eneggad spets		E. Övrig mikrospånjärna med två plattformar	
Tväreggad spets		F. Fragment av mikrospånjärna	
Tångespets		Mikrostickel	1
Spånpilspets med tånge		Spån	63
A. Becker typ A		Korta spånfragment	
B. Becker typ B		Mikrospån	14
C. Becker typ C		Avslag	821
D. Becker typ D		Splitter	438
Flathuggen spets		Övrig flinta	543
A. Med tånge		BERGART	
B. Utan tånge		KVARTS	2
Borrspets		SKIFFER	
Övrig retuscherad spets		ÖVRIGT	Gr
Dolk		Stenkol?	1
A. Lomborg typ I		Keramik, oörnerad	4
B. Lomborg typ II			
C. Lomborg typ III			
D. Lomborg typ IV			
E. Lomborg typ V			
F. Lomborg typ VI			
G. Obestämbart typ			
Skära			
Flathugget redskap av obestämd typ			
Eldslagningssten			
Spånskrapa			
A. Enkel			
B. Dubbel			
Rundskrapa			
Avslagsskrapa	4		
A. Enkel			
B. Dubbel			

Fynd- nr	Enhet	Spån		Korta spånfr.		Mikro- spån		Avslag		Splitter		Övrig flinta		Flinta redskap				Övrigt		
		st	gr	st	gr	st	gr	st	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr	
:1-3	1	Pg 1						1	2	1	<1	1	43							
:4-5	2	Pg 2						2	9			2	14							
:6-7	3	Pg 3						4	26			3	3							
:8-9	4	Pg 4						3	3	2	1									
:10-11	5	Pg 6						4	5			3	10							
:12-13	6	Pg 5						1	5			1	2							
:14-16	7	Pg 7						2	10	4	2	8	49							
:17-18	8	Pg 10						4	33			6	67							
:19-21	9	Pg 12						5	82			5	23	Avslag m retusch	2	5				
:22-24	10	Pg 9						1	1			3	16	Avslag m retusch	1	2				
:25-30	11	Pg 14	2	5		2	1	19	41	18	6	17	129	Kärnfragment B	1	5				
:31-33	12	Pg 8						3	9	1	1	1	1							
:34-37	13	Pg 16						9	38	12	3	7	56	Avslag m retusch	1	22				
:38-40	14	Pg 11						1	13	2	1	2	192							
:41-45	15	Pg 19						7	26	6	1	4	4	Avslag m retusch	1	10	Stenkol?		1	
:46-49	16	Pg 13						5	6	3	1	4	21	Avslag m retusch	1	2				
:50-52	17	Pg 23						2	3	1	<1	3	25							
:53-54	18	Pg 15										3	14	Övrig kärna	1	15				
:55-56	19	Pg 22						1	1	1	<1									
:57-60	20	Pg 17						4	14	1	<1	4	38	Avslag m retusch	1	7				
:61														Kärnfragment B	1	8				
:62-64	21	Pg 26						1	12	1	<1	4	41							
:65	22	Pg 18						7	72											
:66-71	23	Pg 29	7	4		8	3	176	440	126	36	119	490	Avslag m retusch	4	17				
:72	24	Pg 20						1	2											
:73-77	25	Pg 37	1	1				41	100	29	10	25	129	Avslag m retusch	1	2	Kvarts	1	9	
:78														Avslagsskrapa A	2	10				
:79-80														Plattformskärna C	1	86				
:81-83	26	Pg 21						2	15	1	1			Avslag m retusch	1	6				
:84-86	27	Pg 38						1	3	1	1	1	6							
:87	28	Pg 24						4	74											
:88-92	29	Pg 40	4	5				31	130	16	5	10	70	Avslag m retusch	2	15	Kvarts	1	1	
:93-94														Kärnyxa	1	60				
:95	30	Pg 25										1	4							
:96-99	31	Pg 44						14	45	6	3	16	200	Avslag m retusch	1	5				
:100-	32	Pg 29										2	30							
:101-104	33	Pg 45						9	31	1	1	7	230	Avslag m retusch	1	2				
:105-107	34	Pg 28						7	67			2	43	Avslag m retusch	1	9				
:108-110	35	Pg 49						2	6			7	690	Avslagsskrapa A	1	14				
:111-113	36	Pg 36						5	35	3	1	5	99							
:114-116	37	Pg 46						3	17	7	3	8	245							
:117-120	38	Pg 32				1	1	10	30	3	1	2	11							
:121-124	39	Pg 43						8	10	13	4	9	215	Mikrospån m retusch	1	1				
:125-128	40	Pg 33	1	3				1	1			2	63	Avslag m retusch	1	1				
:129-132	41	Pg 48						18	51	8	4	34	368	Avslag m retusch	5	21				
:133-134	42	Pg 34						1	6			1	2							
:135-136	43	Pg 53						4	14			5	89							
:137-138	44	Pg 30						6	93			2	6							
:139-142	45	Pg 51						4	12	2	1	2	46	Övrigt redskap	1	4				
:143														Spån m retusch	1	3				
:144-146	46	Utgår																		
:147-149	47	Pg 59						6	36			15	720	Avslag m retusch	1	11				
:150-153	48	Pg 39	1	2				2	5			1	80							
:154	49	Pg 58						12	78	3	1	7	174	Avslag m retusch	1	17				
:155-158														Knacksten, fragment	1	51				
:159-163	50	Pg 31	1	5				11	32	14	4	8	36							
:164	51	Pg 61				2	1	24	94	11	2	9	100	Avslag m retusch	1	5				
:165-169	52	Pg 41	2	16				21	73	13	4	7	190	Kärnfragment B	1	24				
:170														Avslag m retusch	3	25				
:171														Stycke m tillhuggning	1	203				
:172-173	53	Pg 62						1	2			3	24	Mikrospånkärna C	1	36				
:174-176	54	Pg 47						4	5	5	1	1	3							
:177-181	55	Pg 63	4	19				38	210	8	2	7	324	Avslag m retusch	1	12				
:182-185	56	Pg 42						1	1	7	2	4	84	Avslag m retusch	1	4				
:186														Övrigt redskap	1	15				
:187-192	57	Pg 66	1	3		1	<1	35	139	22	7	20	127	Avslag m retusch	1	5				
:193-194	58	Pg 52						1	28					Sticket	1	8				
:195-198	59	Pg 64						4	22	1	1	5	149	Avslag m inhak	1	36				
:199	60	Pg 50												Avslag m retusch	1	8				
:200-204	61	Pg 70	2	3				21	44	39	13	12	27	Kärnfragment B	1	5				
:205-206	62	Pg 56	1	10								1	59							
:207-211	63	Pg 67	17	34				82	229	18	3	36	473	Avslag m retusch	7	63				
:212														Mikrolit G	1	1				
:213														Kärnfragment B	1	12				
:214														Övrig kärna	1	35				
:215														Sticket?	1	12				
:216														Mikrosticket	1	1				
:217														Plattformskärna C	1	42				

:218-220
 :221-225
 :226
 :227
 :228
 :229-233
 :234
 :235
 :236
 :237
 :238
 :239-240
 :241-242
 :243-247
 :248
 :249
 :250-252
 :253-256

Fynd- nr	Enhet	Spån		Korta spånfr.		Mikro- spån		Avslag		Splitter		Övrig flinta		Flinta redskap			Övrigt		
		st	gr	st	gr	st	gr	st	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
64	Pg 57							1	3			1	44	Spån m retusch	1	7			
65	Pg 65	8	15					38	166	5	3	26	467	Avslag m retusch	1	8			
														Plattformsjärna A	1	28			
														Kniv	1	7			
														Spån m retusch	1	3			
66	Pg 60	7	8					32	144	6	2	14	286	Avslag m retusch	2	5			
														Avslag m inhak	1	3			
														Kniv	1	4			
														Plattformsjärna C	2	112			
														Kärnfragment B	1	43			
														Avslagsskrapa A	1	45			
67	Pg 68							2	11			2	124						
68	Pg 69							4	18					Avslag m retusch	1	15			
69	Pg 72	4	13					33	99	11	6	11	54	Avslag m retusch	2	14			
														Plattformsjärna C	1	17			
														Övrig järna	1	26			
70	Pg 71							5	14	4	2	1	9						
71	Pg 73							9	36	2	1	11	39				Keramik, oörnerad		
Summa		63	146			14	7	821	3082	438	146	543	7377		84				

To 171. PLAN

— — — OMRÅDE DÄR YTTRELLIGARE UNDERSÖKNING ERFORDRAS
 AREA TO BE FURTHER INVESTIGATED

Fig 2
Område A från nordväst. Foto Lars Noord
Area A from the north-west. Photo Lars Noord

B 9169

Fig 3
Platån i nordväst, område B, från sydväst. Foto Lars Noord
The plateau in the north-west, area B, from the south-west.
Photo Lars Noord

B 9170

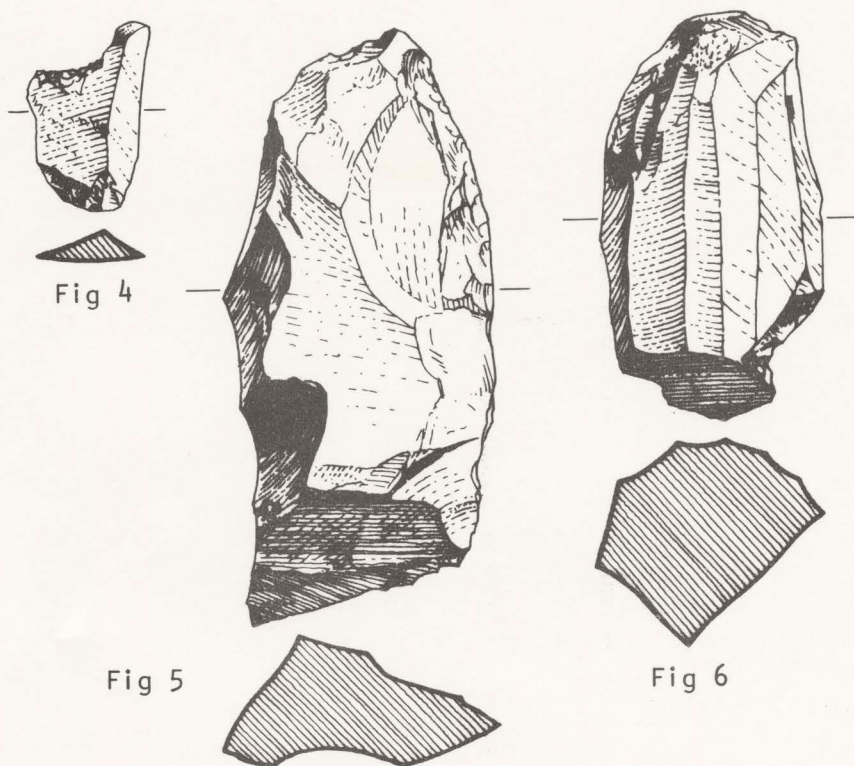

Fig 4 Mikrostickel, fynd 63
 Fig 5 Kärnyxa, fynd 29
 Fig 6 Mikrospånkärna, fynd 52

Fig 4 Micro-burin, find 63
 Fig 5 Core axe, find 29
 Fig 6 Micro-blade core, find 52

Skala 1:1